

Handläggare

Tomas Olausson
Kultur- och fritidsförvaltningen

tomas.olausson@tyreso.se

Handlingstyp
Tjänsteskrivelse

Datum
2021-05-06

Sida
1 (7)

Diarienummer
2020/KFN 0089007

Mottagare
Kultur- och fritidsnämnden

Utredning bygglek

Kultur- och fritidsförvaltningens förslag till beslut till kultur- och fritidsnämnden

- Godkänna redovisning gällande förutsättningar för bygglek

Inger Lundin
Förvaltningschef

Beskrivning av ärendet

På Tyresö kommuns webbplats finns möjlighet för alla som är över 16 år och som bor, studerar eller arbetar i Tyresö att lämna förslag och rösta på dem gällande idéer om något som inte finns idag eller som borde utvecklas. För förslaget över 50 röster går förslaget vidare som ett beslutsärende till den nämnd som ansvarar för frågan. I oktober-november 2020 röstades ett förslag fram på Tyresöinitiativet om att anordna en bygglek på Kringlans fritidsgård. Kultur- och fritidsförvaltningen fick därefter av nämnden ett uppdrag att utreda frågan vidare gällande möjligheterna att anordna en bygglek i kommunen. Denna tjänsteskrivelse är ett första steg för att senare kunna ta ställning till om kommunen vill gå vidare och fortsätta utreda frågan, genom att exempelvis göra en förstudie och ytterligare detaljplanera för att kunna fatta beslut om att införskaffa en bygglek. Vid ytterligare utredning av bygglek bör flera förvaltningar samordna utredningen exempelvis samhällsbyggnadskontoret och barn- och utbildningsförvaltningen.

För att sammanställa information och utarbeta denna utredning har en studie av Sofie Berg från landskapsuniversitet varit en viktig källa och referens.

Studien undersöker sambandet mellan barns behov av utmaningar i leken och de säkerhetskrav som ställs på bygglekplatser och tittar på om bygglekplatsen är möjlig att bedriva. Sofie Berg har förutom litteraturstudie och kartläggning också gjort två platsbesök på bygglekplatser där hon intervjuat personal om utformning och organisering av bygglek. Studien går att återfinna i sin helhet på följande adress: https://stud.epsilon.slu.se/15247/1/berg_s_191203.pdf

Vad är en bygglekplats?

En lekplats kan definieras som ett ”avgränsat område med utrustning för lek”. Skillnaden med en bygglek är att platsen är bemannad med personal och har tillgång till byggmaterial och verktyg. En bygglek är en kreativ lekplats där saker inte är så tillrättalagda, barn får utrymme för att skapa och bli inspirerade. Forskning har visat att bygglekplatser gynnar barns utveckling genom att de får grundläggande erfarenheter inom exempelvis hur de själva fungerar och likaså miljön runtom dem, de stärker deras självständighet och barn får tillfällen till att testa deras egna förmågor och undersöka positivt risktagande. Dessa lekplatser utgår från barns naturliga sätt för inläring och deras behov av att utforska. På en bygglekplats får barn lov att vara aktiva och lära sig använda verktyg och bygga.

Bygglekplatsen har funnits från 40-talet men har förändrats genom åren. På 60- och 70-talet i Sverige fanns många bygglekplatser med idag har nästan alla lagts ner. Ett liknande lekplatskoncept till bygglekplatsen är parkleken. Parkleken är på samma sätt bemannad men har, till skillnad mot bygglekplatsen, utrymme för ett brett spektrum av olika typer av lek och aktiviteter. Delar av parkleken kan vara avsatta för bygglek¹. Begreppet äventyrslekplats används av en del källor likvärdigt med bygglekplats.

Vilken verksamhet som ska finnas på en bygglek?

I litteraturen går att återfinna att bygglekens koncept grundar sig i tanken om att låta platsen vara föränderlig och inte bestå av konstanta komponenter. Bygglekplatsen erbjuder barn att påverka och utforma platsens utseende². En grund i byggleken är personalen och dess kompetens som är nyckeln till framgång.

Personal

Att ha kompetent och rätt personal är viktigt för bygglekplatsen. Berg (2019)

¹ Berg (2019) s. 23

² Brandt, K. & Landström Petersen, T (2018) s. 7-9

beskriver i sin studie att personalen måste ha en känsla för hantverk och vara engagerad, vilket gör det utmanande att hitta bra personal. En viktig egenskap hos bygglekspersonal är lyhördhet och att de kan bemöta barnen. Det gäller att kunna bemöta barnen och se vad de hittar på själva. Ledaren på bygglekplatsen måste kunna tillåta en rörig miljö, se barnen och framför allt de som kanske inte blir sedda annars, ha tålmod och vara varm i bemötandet. Det är viktigt att barnen kan lita på sin ledare till fullo och att ledaren finns där som ett stöd om det skulle behövas³.

Verktyg

En grund i byggleken är verktyg. Verktygen behöver vara rejäla för att barn ska kunna använda dem. Barns samordning av muskler utvecklas med åldern och små barn har därför svårt med precision. På byggleken i Karlstad har personal bekräftat vikten av stora verktyg och säkerhetsaspekten kring detta. Små barn behöver rejäla verktyg för att kunna använda dem. Ett exempel ges att en hammare inte får vara för lätt för att då krävs för mycket kraft från barnen för att kunna få i spiken. En såg får inte vara för kort då blir det större risk att barnen gör illa sig när de tar i utan att få resultat.⁴

Annat material

Löst material har potentialen att passa för flera åldrar och barnen kan använda det utefter sin utvecklingsnivå. Olika saker kan utnyttjas på olika sätt av barnen. Det finns stor potential i att använda återvunnet material. Exempel som framkommer är rör, stockar och tegelstenar där utrymme för fantasi och materialen kan få nya användningsområden.⁵ Detta kan då också bli en del av cirkulära ekonomin som Tyresö kommunen eftersträvar.

De klassiska elementen eld, luft, vatten och jord kan arbetas med och tillföra mycket i byggleken. Berg (2019) lyfter fram några exempel genom sina intervjuer med personalen på bygglekarna. Eldandet blir viktigt ur ett pedagogiskt perspektiv och barnen får en kunskap för att undvika framtida olyckor. Det finns en utmaning i att komma nära elden och lära sig hantera den. På Kronoparkens bygglek återanvänds mycket av virket från tidigare kojbyggen, men det som inte går att använda igen läggs på elden och på så sätt går mycket runt. Likaså lyfts lek med vatten fram som en del av byggleken genom att exempelvis låta det rinna och att barnen får följa det.⁶

³ Berg (2019)

⁴ Ibid, s 51-52

⁵ Ibid

⁶ Ibid

Säkerhet och föreskrifter

Lekplatsers säkerhet regleras efter ett flertal lagar och riktlinjer.

Barnkonventionen lägger grunden för alla lagar som rör barn och de olika myndigheterna jobbar sedan utifrån den. Exempelvis har plan och bygglagen (PBL) lagar medan Boverket har tagit fram allmänna råd för dessa som ett stöd i hur lagarna kan följas. Det är vidare kommunens ansvar att tolka lagarna och föreskrifterna och se till att de beaktas, både inom kommunens verksamhet och inom privat verksamhet. Detta innebär att olika kommuner har lite olika riktlinjer gällande lekplatser.⁷

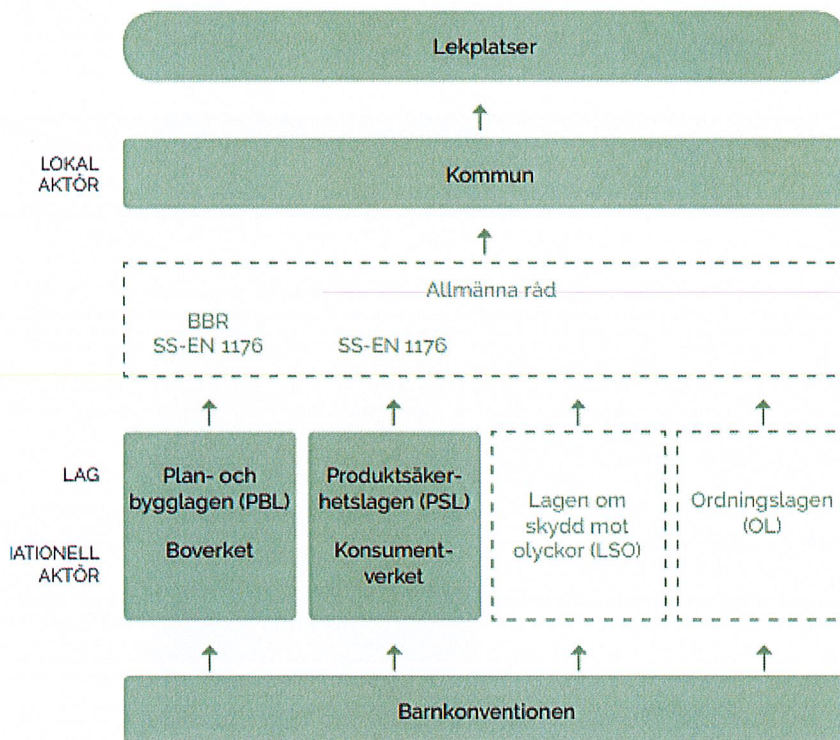

Bild1. Denna bild visar lagar och regelverk som berör lekplatser och byggleken (Berg, 2019).

Det finns en standardsamling som vänder sig till dem som tillverkar och säljer lekredskap, besiktigar lekplatser, utformar eller installerar lekredskap samt ägare och förvaltare av lekplatser⁸. Berg (2019) beskriver dock att begreppet bygglekplats inte nämns i svensk standard (SS-EN 1176) men det finns ett stycke som behandlar äventyrslekplatser (SIS 2018) och detta stycke skulle vara möjligt att applicera på bygglekplatser:

⁷ Berg (2019), sid. 38

⁸ SISU Svenska institutet för standarder (2018)

”Den [SS-EN 1176-1:2017] är inte tillämplig på äventyrslekplatser, med undantag för produkter som tillverkats som lekredskap och marknadsförs som detta. [...] Äventyrslekplatser är inhägnade, avstängningsbara lekplatser som drivs med personal i enlighet med de pedagogiska principerna att stimulera barnens utveckling. Dessa har ofta egentillverkade redskap.”

Enligt forskning sker färre olyckor på bygglekplatser än på vanliga lekplatser på grund av att barnen är mer uppmärksamma på eventuella faror på bygglekplatsen⁹

På Guldängens bygglek har de en olycksfallsförsäkring som försäkrar de barn som vistas där, i fall att något skulle hända men än så länge har den inte använts (Stiber 2019).¹⁰

Öppen eller sluten bygglekplats

I ovan rubrik gällande säkerhet och föreskrifter nämns standarden (SS-EN 1176) som säger att en äventyrslekplats är inhägnad men den har inte definierat hur (SIS 2018). Detta har gett utrymme för olika tolkningar och delade meningar om bygglek bör vara öppen, inte ha något stängsel och vara möjlig att nå efter att personalen har gått hem, eller stängd och låst. I Karlstad har bygglekarna alltid varit inhägnade med högt staket på grund av säkerhetsaspekten, det har varit en markering att personalen behövs om man ska vistas på byggleken. I Stockholm har byggleken en inhägnad men det har mest varit i form av en markering som varit lätt att kliva över. De har länge varit emot att stänga in byggleken eftersom man menar att kvalitén med en öppen bygglek ligger i att barnen kan komma tillbaka på kvällen med sina föräldrar och bygga vidare på kojan tillsammans med dem. På Guldängens bygglek i Malmö är det pinnar med ett rep mellan som markerar områdets gräns.¹¹

Berg refererar till (Lenninger & Olsson 2006) som menar att ha ett högt staket runt lekmiljö kan ha både för- och nackdelar. Genom ett omgivande plank, som inte går att se utifrån, kan platsen bli en egen lite värld utan störande moment från omgivningen. Det gör plasten trygg och de vuxna kan låta barnen vara friare i leken. Det negativa kan vara att plasten blir för isolerad och tappar kontakten med verkligheten.¹²

⁹ Allen of Hurtwood 1968; Nilsson 1972 i Berg (2019) s 58.

¹⁰ Berg (2019) s. 58

¹¹ Berg (2019) s. 52-53

¹² Lenninger, A. & Olsson, T. 2006 i Berg (2019) s 52-53

Drift, investeringskostnader och lokalisering

Om man räknar på driftkostnad så är det svårt att få fram exakta siffror från befintliga bygglekplatser i landet då dessa ofta är integrerade i annan verksamhet (parklek, förskola).

Om man exempelvis tittar på Guldängensbygglek i Malmö som är en fristående bygglek som drivs av en ideell organisation föreningen Växtväcket, så kostar den ungefär 1,5 miljoner per år att driva, det var knappt någon anläggningskostnad och den har ingen kostnad för skötsel. Förutom att Guldängen är en bygglekplats så fungerar den även som uteklassrum och ger på så sätt Malmös barn en plats där de genom erfarenheter kan lära sig om hållbarhet och hållbar utveckling (Stiber 2019).

Beroende på var man anlägger byggleken kommer kostnaden att variera. Områden som är lämpliga utifrån framförallt tillgänglighet och social hållbarhet är:

- Granängsringen i anslutning till den befintliga förskolan, centrumnära i anslutning till befintlig förskola.
- Östra Tyresö med anslutning till skola/förskola
- Trollbäcksområdet i anslutning till skola/förskola.

En drift och organisation som utgår från en befintlig verksamhet är att föredra framför en fristående drift, då kompetens runt både den pedagogiska och det praktiska utförandet kan finnas hos befintlig personal.

Anslutning till en förskola eller en skola (grundskolans tidigare årskurser) som har tillgång till en naturlig utemiljö där man kan säkerställa krav på både säkerhet och miljö är att föredra framför att anlägga något nytt för endast detta syfte.

Fortsatt utredning

Detta är en första utredning och kultur- o fritidsförvaltningen ser möjligheter till att driva en bygglek i samverkan med fler förvaltningar. För att detta ska vara möjligt behöver en förstudie genomföras i samverkan med fler förvaltningar, exv samhällsbyggnad och barn- och utbildningsförvaltningen.

Prövning av barnets bästa

Barnkonventionen innehåller 54 artiklar som alla tillsammans utgör en helhet med de grundläggande och vägledande principerna som alltid ska beaktas vid frågor som rör barn.

Relevant för utredningen är barnets rätt till lek, vila och fritid samt rätten att delta i det kulturella och konstnärliga livet (artikel 31). Lek lyfts även fram i

läroplanerna för förskolan, förskoleklassen och grundskolan som en väsentlig del av det aktiva lärandet. Särskilt under de tidiga skolåren har lärande lek stor betydelse för att eleverna ska tillägna sig kunskaper.

Ärendets karaktär har barnets bästa i fokus. Den forskningen som är framtagen visar att olika typer av lekplatser är stimulerande och utvecklande för barn. Barn och unga kommer senare i processen att tillfrågas och vara delaktiga när fler ramar för förslaget finns fastställda.

Barn och unga kommer att påverkas direkt om det byggs en bygglekplats och kommer kunna utnyttja platsen för utvecklande och stimulerande lek.

I utredning senare skede behöver detaljer utredas hur byggleken ska kunna tillgänglighetsanpassas. Remiss ska även då förslagsvis gå till rådet för funktionshinderfrågor.

Vid beviljande av att bygga en bygglek behöver de ekonomiska konsekvenserna utredas ytterligare. I dagsläget finns inga ekonomiska konsekvenser för förslaget, då förslaget innebär ytterligare utredning vilket är budgeterat för i ordinarie budget av personella resurser.

Källförteckning

Berg, S. (2019) *Bygglekplatsens utmaningar och möjligheter: Om barns behov av utmaningar och samhällets behov av säkerhetskrav*. Diss. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitetet. https://stud.epsilon.slu.se/15247/1/berg_s_191203.pdf

Brandt, K. & Landström Petersen, T. (2018) *Lek på allvar: Bygglekplatsen i relation till barns lek, utveckling & säkerhet*. Diss. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitetet. <https://docplayer.se/150040315-Lek-pa-allvar-bygglekplatsen-i-relation-till-barns-lek-utveckling-sakerhet.html>

SISU Svenska institutet för standarder (2018). *Säkrare lek i lekparkerna – och lika roligt!*. <https://www.sis.se/nyheter-och-press/pressmeddelanden/sakrare-lek-i-lekparkerna--och-lika-roligt/>

Allen of Hurtwood, L. (1968). *Planning for play*. London: Thames and Hudson.

Lenninger, A. & Olsson, T. (2006). *Lek äger rum: planering för barn och unga*. Stockholm: Formas förlag.